safejournalists.net

Kosovo
Bezbednost novinarki 2024

Author
Getoarbe Mulliqi (Mulići)
Artiola (Artiolja) Babuni

SADRŽAJ

I Uvod 2
1.1 O SafeJournalists Network 2
1.2 Obrazloženje za fokusiranje na bezbednost novinarki na Kosovu 3
1.3 Obim i struktura izveštaja 4

II Metodologija 5

III Rodno zasnovano nasilje u novinarstvu - Međunarodni okvir 8
3.1 Uticaj rodno zasnovanog nasilja na novinarke i medijske organizacije 8
3.2 Inter-sekcionalnost i specifične ranjivosti 9
3.3 Međunarodne obaveze za iskorenjivanje rodno zasnovanog nasilja 10
3.4 Učešće privatnog sektora i medija (član 17 – nalazi GREVIO-a) 11
3.5 Okviri Evropske unije za zaštitu novinarki 12

IV Nacionalni okvir za zaštitu novinarki 14
4.1 Ustavna zaštita i opšti principi 14
4.2 Krivično zakonodavstvo i institucionalne praznine u zaštiti novinarki 15
4.3 Praznine u rešavanju problema nasilja nad novinarkama u digitalnom prostoru 16

V Strateški okvir za rodnu ravnopravnost 18
5.1 Zakonodavstvo protiv diskriminacije 19
5.2 Radna prava i bezbednost na radu 20
5.3 Pravna pomoć i institucionalna podrška 21 22
5.4 Zakonodavstvo o audiovizuelnim medijima

VI Bezbednost novinarki 2021-2024. 23
6.1 Upozorenja SJN i ANK u vezi sa napadima na novinarke 2021-2024. 23
6.2 Obrasci bezbednosti novinarki 24

VII Iskustva i perspektive žena novinarki 26
7.1 Česte pretnje i zastrašivanje na poslu 26
7.2 Onlajn uznemiravanje i kampanje blaćenja 27
7.3 Seksualno uznemiravanje kao skrivena, ali uporna briga 29
7.4 Pravne pretnje ženama novinarkama 30
7.5 Unutrašnji pritisci i samocenzura 31

VIII Zaključci 33
8.1 Sveprisutno, ali nedovoljno prijavljeno uznemiravanje na radnom mestu 33
8.2 Onlajn uznemiravanje i pretnje na terenu 33
8.3 Institucionalna neaktivnost i fragmentirani mehanizmi podrške 34
8.4 Sistemska rodna nejednakost i isključenost lidera 34
8.5 Potreba za koordinisanim odgovorom više zainteresovanih strana 35
8.6 Završno razmatranje 35

IX Preporuke 36
A. Preporuke za javne organe 36
B. Preporuke za medije 37
C. Preporuke za Asocijaciju novinara i Mrežu novinarki 37
D. Preporuke za organizacije civilnog društva 38

I Uvod

Ovo poglavlje predstavlja pozadinu izveštaja, obim i strukturu.

- 1.1 O SAFEJOURNALISTS NETWORK

Uz podršku Evropske komisije, novinarska udruženja iz zemalja Zapadnog Balkana osnovala su platformu Safejournalists.net (SJN)[1] (Mreža bezbednih novinara) da zajednički prate medijsko zakonodavstvo i prakse u svojim zemljama, uz aktivno učešće u naporima za unapređenje pravnih i institucionalnih okvira koji regulišu rad novinara i medijskih stručnjaka. Koristeći pažljivo osmišljene metodologije istraživanja, SJN sprovodi godišnja istraživanja zagovaranja koja pružaju novinarskim udruženjima i zainteresovanim stranama pouzdane, na dokazima zasnovane podatke o kritičnim izazovima i preprekama u sprovođenju standarda Evropske unije (EU) o slobodi medija i bezbednosti novinara na Zapadnom Balkanu.

SJN koristi dva komplementarna istraživačka instrumenta za sveobuhvatnu procenu slobode medija i bezbednosti novinara. Prvi kvalitativni istraživački alat, Indikatori o nivou slobode medija i bezbednosti novinara, razvijen je 2016. godine i od tada se kontinuirano usavršava. On procenjuje tri ključne oblasti: (A) Pravnu zaštitu, (B) Položaj novinara u redakciji i (C) Bezbednost novinara. Paralelno sa tim, Mreža je 2020. godine razvila kvantitativni istraživački instrument poznat kao Indeks bezbednosti novinara, koji je pilotiran iste godine, a dodatno implementiran 2021. i 2022. godine. Ovaj indeks meri promene u uslovima koji direktno ili indirektno utiču na percepciju i praksu bezbednosti novinara i medijskih stručnjaka, strukturiran oko četiri grupe indikatora: (1) Pravno i organizaciono okruženje, (2) Dužna prevencija, (3) Dužan postupak i (4) Stvarna bezbednost.

1 Vidi https://safejournalists.net/

Počevši od 2023. godine, SJN je integrisao i kvalitativne i kvantitativne alate u jedan sveobuhvatni okvir za istraživanje zagovaranja pod nazivom Indikatori nivoa slobode medija i indeksa bezbednosti novinara.[2] omogućavajući robusnije i slojevitije razumevanje slobode medija i bezbednosti novinara u šest zemalja Zapadnog Balkana: Kosovo, Bosna i Hercegovina, Severna Makedonija, Crna Gora, Kosovo i Srbija; i Hrvatska. Od 2020. godine, SJN izrađuje godišnje izveštaje o istraživanju zastupanja za Kosovo,[3][4] pažljivo dokumentujući i procenjujući napredak zemlje i izazove u vezi sa slobodom medija i bezbednošću novinara. Na Kosovu, ovo istraživanje je vodila nacionalna istraživačica Blerjana Bino, koja je autorka svih godišnjih izveštaja, uključujući i aktuelnu specijalizovanu studiju o novinarkama.

- 1.2
OBRAZLOŽENJE ZA FOKUSIRANJE NA BEZBEDNOST NOVINARKI NA KOSOVU

Uprkos zakonskim garancijama Kosova za rodnu ravnopravnost i slobodu izražavanja, kao i obavezama Kosova prema međunarodnim okvirima za ljudska prava, novinarke u zemlji i dalje se suočavaju sa ozbiljnim i nesrazmernim rizicima. Izveštaji mreže SafeJournalists i Asocijacije novinara Kosova pokazuju da su medijske radnice često meta nasilja i diskriminacije zasnovane na polu, uključujući onlajn uznemiravanje, zastrašivanje, verbalno zlostavljanje, tužbe SLAPP, isključivanje iz donošenja uredničkih odluka, a u nekim slučajevima i fizičke pretnje ili napade. Ova kontinuirana kršenja zakona podrivaju ne samo njihova prava već i njihovo psihološko dobrostanje, razvoj karijere i ličnu bezbednost, doprinoseći široj klimi nesigurnosti za žene u novinarstvu.

Od 2016. godine, SafeJournalists Network (SJN) kontinuirano dokumentuje specifične pretnje i izazove sa kojima se suočavaju novinarke na Kosovu[5], ukazujući na nedostatak adekvatnih institucionalnih mehanizama i prilagođene zaštite. Nadovezujući se na ovaj skup dokaza, ovaj izveštaj baca svetlo na prirodu i obim rodno zasnovanih kršenja zakona prijavljenih između 2023. i 2025. godine. On ispituje ključne incidente i nove trendove koji pogađaju žene u novinarstvu i predlaže praktične preporuke zasnovane na dokazima, usmerene na unapređenje pravnih, institucionalnih i profesionalnih zaštitnih mera kako bi se obezbedilo bezbednije i pravednije okruženje u redakcijama za žene medijske profesionalke.

2 **Istraživanje o zastupanju osmislili su i koordinirali Snezana Trpevska i Igor Micevski, istraživača Research Institute on Social Development RESIS, iz Severne Makedonije.**

3 Indikatori nivoa slobode medija i bezbednosti novinara na Kosovu 2020.,2021.,2022.i 2023..

4 **Indeks bezbednosti novinara na Kosovu 2020.,2021.,2022.,2023..**

5 Sve publikacije mogu biti ocenjene ovde: https://safejournalists.net/publications/

- 1.3
OBIM I STRUKTURA IZVEŠTAJA

Ovaj specijalizovani izveštaj analizira kršenja prava sa kojima su se suočile novinarke i medijske radnice na Kosovu u periodu od 2021. do 2024. godine. Koristeći ustanovljenu metodologiju mreže SafeJournalists, izveštaj obuhvata sledeća ključna područja:

- **Pravni i institucionalni okvir -** Pregled nacionalnog zakonodavstva, politika i institucionalnih mehanizama Kosova relevantnih za bezbednost novinarki, uz međunarodne obaveze i standarde zemlje o slobodi medija i rodnoj ravnopravnosti. Ovo uključuje kratku analizu efikasnosti, nedostataka i strukturnih izazova u rešavanju rodno specifičnih pretnji sa kojima se suočavaju novinarke.

- **Vrste i trendovi kršenja -** Analiza fizičkih i verbalnih pretnji, digitalnog uznemiravanja, diskriminacije na radnom mestu, zastrašivanja, cenzure i pravnih pretnji koje su posebno usmerene na novinarke na Kosovu, koju su pratili SafeJournalists Network i Asocijacija novinara Kosova, na osnovu dubinskih intervjua sa novinarkama i medijskim radnicama.

- **Uticaj na novinarke -** Procena kako ova kršenja utiču na psihološko dobrostanje, profesionalne mogućnosti i ličnu bezbednost novinarki, i kako takvi uticaji na kraju slabe medijski pluralizam i slobodu medija na osnovu podataka iz SafeJournalists Network, drugih nezavisnih izveštaja i intervjua sa novinarkama i medijskim radnicima, stručnjacima i zainteresovanim stranama.

- **Zaključci i preporuke -** Preporuke zasnovane na dokazima, usmerene na kreatore politika, medijske organizacije, organe za sprovođenje zakona i civilno društvo, kako bi se efikasno unapredila zaštita, promovisala rodna ravnopravnost i poboljšala ukupna bezbednost i uslovi rada za novinarke.

Isticanjem pitanja specifičnih za rod i pružanjem jasnih preporuka, ovaj izveštaj ima za cilj da ojača napore zagovaranja, informiše diskusije o politikama, izgradi sinergije sa drugim naporima i podstakne proaktivne korake ka bezbednijem i inkluzivnijem medijskom okruženju na Kosovu.

II Metodologija

Ovaj izveštaj koristi kvalitativnu i istraživačku metodologiju koju je posebno razvio SJN kako bi istražio bezbednost, prava i profesionalna iskustva novinarki na Kosovu. Da bi se osigurala sveobuhvatna pokrivenost, metodologija integriše istraživanje, primarne kvalitativne podatke prikupljene putem dubinskih intervjua i onlajn fokus grupa, kao i uvide iz konsultacija sa zainteresovanim stranama i relevantnih javnih događaja.

Primarno prikupljanje podataka na Kosovu sprovedeno je između decembra 2024. i marta 2025. godine putem polu-strukturiranih intervjua i fokus grupa. Ukupno je sprovedeno sedam dubinskih intervjua sa novinarkama koje predstavljaju širok spektar medija, uključujući nacionalne istraživačke platforme, vodeće privatne televizijske kanale, lokalne onlajn medije i redakcije koje izveštavaju o političkim i društvenim pitanjima. Neke od ispitanica su direktno doživele nasilje, uznemiravanje ili pretnje u vezi sa svojim novinarskim radom. Njihova svedočanstva pružaju dragocene uvide u rodno specifične i institucionalne izazove sa kojima se suočavaju novinarke na Kosovu.

Intervjui su dopunjeni uvidima medijskih stručnjaka, predstavnika novinarskih udruženja i organizacija civilnog društva, obezbeđujući širok spektar perspektiva o profesionalnoj bezbednosti, institucionalnim odgovorima i efikasnosti zaštitnih mehanizama. Pored toga, uključen je i intervju sa pravnim stručnjakom specijalizovanim za slobodu medija i ljudska prava kako bi se pružio uvid u postojeće pravne okvire i njihovu implementaciju.

Tabela 1: Obavljeni individualni intervjui (decembar 2024. – mart 2025.)

Ime	Pozicija/Uloga	Tip medija
Novinarka	Novinar	Javni emiter
Novinarka i aktivistkinja	Novinar	privatni mediji, televizija
Novinarka i aktivistkinja	Novinar	lokalni onlajn satirični mediji
Novinarka	Savetodavni panel WJNK	NVO mediji
Novinarka (napadnuta)	Istraživački novinari	privatni mediji
Novinar	Predsedavajući Asocijacije novinara Kosova	Asocijacija
Medijski stručnjak	Nezavisni medijski stručnjak	Organizacija civilnog društva
Advokat	Pravni stručnjak Asocijacije novinara Kosova	Organizacija civilnog društva

Zbog praktičnih ograničenja, prvobitno planirana onlajn fokus grupa isključivo sa glavnim urednicima na Kosovu morala je biti prilagođena, jer nije bilo moguće okupiti dovoljan broj glavnih urednika ili odgovornih urednika. Shodno tome, metodologija je prilagođena kako bi obuhvatila tri sesije onlajn fokus grupe. Glavni urednici i odgovorni urednici, od kojih su većina bile novinarke, učestvovali su u ovim sesijama. Dve fokus grupe su bile sastavljene isključivo od novinarki, uključujući nekoliko glavnih urednica, dok je treća uključivala učesnike svih rodova. Ove sesije su pružile vredne kvalitativne podatke o iskustvima sa nasiljem, diskriminacijom, percepcijom bezbednosti i mehanizmima institucionalnog reagovanja.

Tabela 2: Sprovedene fokus grupe (decembar 2024. – mart 2025.)

Grupa učesnika	Broj učesnika	Glavne teme o kojima se razgovaralo
Novinarke (Grupa 1)	9	Bezbednosni rizici, onlajn pretnje, uznemiravanje i percepcija bezbednosti
Novinarke (Grupa 2)	8	Bezbednosni rizici, onlajn pretnje, uznemiravanje i percepcija bezbednosti
Novinari (Grupa 3)	12	Bezbednosni rizici, onlajn pretnje, uznemiravanje i percepcija bezbednosti

Izveštaj dodatno koristi uvide prikupljene kroz ključne inicijative preduzete u okviru jačanja položaja i bezbednosti novinarki na Kosovu. Kao deo ovog napora, zvanično je osnovana Kosovo Women Journalists' Network (Mreža novinarki Kosova), što označava značajnu prekretnicu u zagovaranju medija usmerenih na rodnu ravnopravnost. U tom kontekstu, održana su dva konsultativna sastanka sa novinarkama i relevantnim zainteresovanim stranama kako bi se identifikovale prioritetne oblasti, nakon čega je 8. marta održana regionalna konferencija posebno posvećena ženama u novinarstvu. Treći panel konferencije fokusirao se na jedinstvene izazove sa kojima se suočavaju novinarke na Kosovu.

Sve istraživačke aktivnosti sprovedene su u skladu sa rigoroznim etičkim standardima, osiguravajući da su učesnici dali informisani pristanak i da su njihova poverljivost i anonimnost u potpunosti poštovani tokom celog procesa. Intervjui i diskusije fokus grupa snimani su samo uz izričitu dozvolu, zatim transkribovani, anonimizovani i bezbedno sačuvani. Tamo gde je saglasnost data, u izveštaj su uključeni direktni citati. Prikupljeni kvalitativni podaci analizirani su tematski, a nalazi su strukturirani oko tri glavne dimenzije: (I) bezbednosni rizici sa kojima se suočavaju novinarke; (II) specifični oblici nasilja i diskriminacije koje su doživele; i (III) uticaj na psihološko dobrostanje, profesionalni razvoj, novinarski rad i ličnu bezbednost.

Istraživanje na Kosovu je sprovedeno sa metodološkom strogošću, iako se priznaju određena ograničenja, uključujući moguće nedovoljno izveštavanje zbog straha od stigme ili odmazde, i dobrovoljnu prirodu učešća, što može uticati na

reprezentativnost. Osetljive teme poput nasilja i uznemiravanja takođe su predstavljale izazove za otvorenu diskusiju. Da bi se obogatila analiza, izveštaj integriše podatke iz nedavnog internog istraživanja ANK sa preko 90 novinara (uključujući žene na rukovodećim pozicijama), nalaze iz prethodnog praćenja slobode i bezbednosti medija i informacije prikupljene putem zahteva za slobodu informacija. Ovaj izveštaj takođe uključuje nalaze iz prvog ikada „Izveštaja o proceni potreba o bezbednosti i položaju novinarki na Kosovu“ objavljenog 2025. godine, koji pruža bitne podatke i ciljane preporuke za delovanje. Nalazi ovog izveštaja dodatno su prošireni kroz nacionalnu konferenciju povodom Svetskog dana slobode štampe 2025, koja je svoju agendu usmerila na bezbednost i uslove rada novinarki. Prema aktuelnoj strategiji za slobodu medija, 2025. godina je proglašena „Godinom novinarki na Kosovu“, što odražava stratešku posvećenost rešavanju rodnih razlika u medijskom sektoru. Ovi događaji i prekretnice značajno su doprineli obogaćivanju kontekstualnog razumevanja institucionalnih izazova i negovanju dijaloga između novinara, organa za sprovođenje zakona, pravosuđa i kreatora politike na Kosovu.

III

Rodno zasnovano nasilje u novinarstvu - Međunarodni okvir

Rodno zasnovano nasilje (RZN) ostaje hitno pitanje u mnogim profesionalnim sektorima na Kosovu, uključujući i novinarstvo.

Novinarke se suočavaju sa višeslojnim i posebnim skupom rizika – koji su usmereni ne samo zbog njihove profesionalne uloge već i zbog njihovog pola. Iako je svest o rodno zasnovanom nasilju porasla na globalnom i regionalnom nivou, slučajevi koji uključuju novinarke na Kosovu često ostaju nedovoljno prijavljeni i nedovoljno rešeni, kako od strane institucionalnih mehanizama, tako i u okviru širih društvenih odgovora.

- 3.1 UTICAJ RODNO ZASNOVANOG NASILJA NA NOVINARKE I MEDIJSKE ORGANIZACIJE

Na Kosovu, novinarke, uključujući frilensere, fiksere i terenske reporterke, često se suočavaju sa rodno zasnovanim nasiljem u više oblika, uključujući verbalno zlostavljanje, seksualno uznemiravanje, psihološko zastrašivanje i onlajn kampanje blaćenja. Ovi napadi su često ukorenjeni u rodnim normama i društvenim predrasudama i dešavaju se i unutar i van redakcija. Takvo nasilje ima dubok i trajan uticaj na njihovo mentalno zdravlje, profesionalno samopouzdanje i napredovanje u karijeri, često dovodeći do samocenzure, povlačenja iz javnog angažmana ili potpunog odustajanja od ključnih kritičkih uloga izveštavanja.[1] Iako se javna svest o rodno zasnovanom nasilju u medijskom sektoru postepeno povećava, institucionalni odgovori ostaju nedosledni i uglavnom neadekvatni. Rezultati fokus grupa ANK iz 2025. godine sa novinarkama pokazuju da je više od 60% učesnica doživelo ili bilo svedok oblika uznemiravanja, ali je samo mali deo prijavio incidente formalno, uglavnom zbog straha od odmazde, gubitka posla ili stigmatizacije.

Ovo odražava obrasce identifikovane u Preporuci br. 1 GREVIO-a iz 2021. godine, koja naglašava da se onlajn i na radnom mestu zasnovano na rodnoj orijentaciji sistematski nedovoljno prijavljuje zbog institucionalnog nepoverenja

1 Intervjui sa novinarkama koje su deo Mreže novinarki Kosova

i normalizacije zlostavljanja.[2] Interne konsultacije ANK-a dodatno su istakle da redakcijske kulture na Kosovu često nemaju formalne politike protiv uznemiravanja i da ne postoje posebne kontakt tačke ili strukture za prijavljivanje u većini medijskih kuća, što žrtvama izuzetno otežava da progovore.[3] Ovi unutrašnji nedostaci doprinose neprijateljskom radnom okruženju, smanjenom moralu tima, povećanoj fluktuaciji zaposlenih i organizacionoj nestabilnosti. U nekim slučajevima, nedostatak rodno osetljivog rukovodstva u uredničkom menadžmentu pogoršava problem, jer mnogi rukovodioci redakcija nisu obučeni da prepoznaju ili reše probleme zlostavljanja zasnovanog na polu. Ovo ne samo da šteti pojedinačnim novinarima, već i šteti javnom ugledu i etičkom statusu medijskih organizacija, koje se mogu smatrati saučesništvom ili ravnodušnim kada se na uznemiravanje ne obraća pažnja.

Ekonomski troškovi takvih okruženja su takođe značajni. Međunarodne studije, uključujući i one Svetskog udruženja novinskih izdavača (WAN-IFRA), otkrile su da nekontrolisano uznemiravanje na radnim mestima u medijima doprinosi većem izostajanju sa posla, sagorevanju i fluktuaciji zaposlenih, i potkopava uredničku nezavisnost.[4] Da bi se suprotstavili ovim trendovima, kosovski mediji moraju institucionalizovati protokole protiv uznemiravanja, stvoriti poverljive kanale za izveštavanje i usvojiti inter-sekcionalne pristupe koji se bave jedinstvenim ranjivostima sa kojima se suočavaju novinarke iz marginalizovanih zajednica. To uključuje redovnu obuku o rodnoj osetljivosti za urednike i menadžere, uključivanje indikatora rodne ravnopravnosti u procene medijskog učinka i aktivno učešće Mreže kosovskih novinarki u razvoju politika.

-3.2 INTER-SEKCIONALNOST I SPECIFIČNE RANJIVOSTI

Na Kosovu, novinarke koje pripadaju višestrukim marginalizovanim grupama kao što su frilenseri, one koje rade bez formalnih ugovora, etničke manjine, pripadnici LGBTQ+ zajednice, mlađi novinari ili oni koji izveštavaju iz ruralnih i nedovoljno zastupljenih područja često se suočavaju sa povećanim rizicima po svoju bezbednost i dobrostanje. Ove isprepletene ranjivosti postaju još akutnije kada se izveštavaju o politički osetljivim pitanjima, uključujući korupciju, kršenje ljudskih prava ili teme vezane za odgovornost u postkonfliktnom periodu. Nedostatak institucionalne podrške, u kombinaciji sa društvenim predrasudama i ograničenim pristupom mehanizmima zaštite, stavlja ove novinare u

2 GREVIO. (2021). Recommendation No. 1 on the Digital Dimension of Violence against Women. Dostupno na https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147

3 Detaljan intervju.

4 European Institute for Gender Equality (EIGE). (2023). Media Monitoring Report – Gender Equality in Media Decision-Making. https://eige.europa.eu

posebno nesiguran položaj, kako profesionalno tako i lično. Na Kosovu, inter-sekcionalne rizike sa kojima se suočavaju novinarke dodatno pojačavaju redakcijske kulture koje su često pod uticajem ukorenjenih patrijarhalnih normi. U takvim okruženjima, rodno zasnovano uznemiravanje često se javlja u obliku seksualizovanih ili ponižavajućih komentara, suptilnih ili otvorenih pokušaja da se potkopa kredibilitet i isključivanja žena iz vidljivih zadataka, uloga u donošenju uredničkih odluka ili vodećih pozicija. Ove prakse ne samo da umanjuju profesionalni doprinos novinarki već i obeshrabruju njihovo aktivno učešće u javnom diskursu, što na kraju slabi medijski pluralizam i ograničava zastupljenost različitih glasova u demokratskom pejzažu Kosova.

-3.3
MEĐUNARODNE OBAVEZE ZA ISKORENJIVANJE RODNO ZASNOVANOG NASILJA

U kontekstu Kosova, gde su institucionalni odgovori na rodno zasnovano nasilje u novinarstvu i dalje ograničeni, ključni međunarodni instrumenti poput Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Istanbulske konvencije pružaju osnovne pravne i političke okvire za rešavanje ovih izazova. CEDAW eksplicitno definiše rodno zasnovano nasilje kao štetne kulturne, ideološke i političke prakse usmerene na profesionalke – kao što su novinarke, političarke i braniteljke ljudskih prava – i obavezuje države potpisnice, uključujući Kosovo kroz njegovu ustavnu integraciju međunarodnih ugovora, da eliminišu sve oblike diskriminacije žena. Takođe nalaže korišćenje masovnih medija za podizanje svesti i borbu protiv rodnih stereotipa, čime se indirektno podržava učešće žena u novinarstvu.[5]

Istanbulska konvencija Saveta Evrope, iako eksplicitno ne pominje novinare, nudi najsveobuhvatnije međunarodne pravne standarde za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama, obuhvatajući fizičko, psihološko, seksualno i ekonomsko nasilje u privatnom i profesionalnom okruženju.[6] Za Kosovo, koje je Konvenciju uključilo kroz član 22 svog Ustava, efikasna primena ostaje izazov, posebno u slučajevima koji uključuju digitalno nasilje i uznemiravanje u novinarskim sredinama.

U svojoj ulozi praćenja, GREVIO je izrazio kritičnu zabrinutost zbog rastuće rasprostranjenosti rodno zasnovanog onlajn i digitalno olakšanog nasilja, napominjući da su novinarke, braniteljke ljudskih prava i javne ličnosti nesrazmerno pogođene. U Preporuci br. 1, GREVIO klasifikuje takvo nasilje ne samo kao rodno zasnovano nasilje, već i kao teško kršenje

5 CEDAW (1979). Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women

6 Council of Europe (2011). Istanbul Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention

ljudskih prava žena prema međunarodnom pravu.[7] Naglašava da zlostavljanje na mreži — iako nije uvek kriminalizovano — može dovesti do ozbiljne psihološke štete zbog svoje ponavljajuće prirode, dinamike mase i viralnog širenja preko digitalnih platformi. Štaviše, GREVIO poziva na strukturne reforme unutar medijskih institucija, naglašavajući potrebu za demontažom ukorenjene dinamike moći kojom dominiraju muškarci i za razvojem bezbednosnih mehanizama koji odražavaju međusobne ranjivosti sa kojima se suočavaju mnoge novinarke na Kosovu.[8]

Dopunjujući ove okvire, Plan akcije Ujedinjenih nacija za bezbednost novinara odigrao je značajnu ulogu u podsticanju zemalja da uspostave zakonsku zaštitu za novinare, posebno žene, od pretnji i na mreži i van mreže. Primetno je da se Plan zalaže za promenu terminologije sa „nasilja nad novinarkama" na „rodno zasnovano nasilje u novinarstvu" kako bi se bolje odrazila inter-sekcionalnost i priznali različiti, preklapajući rizici koje novinarke doživljavaju širom sveta i na Kosovu.[9]

-3.4
UČEŠĆE PRIVATNOG SEKTORA I MEDIJA (ČLAN 17 – NALAZI GREVIO-A)

Prema Izveštaju o osnovnoj evaluaciji GREVIO-a o Kosovu (2024), Nezavisna komisija za medije (NKM) igra centralnu ulogu u regulisanju i nadzoru medijskog emitovanja. Ona ima ovlašćenje da sankcioniše licencirane medije koji krše uslove licenciranja, uključujući kršenja koja se odnose na poštovanje ljudskog dostojanstva, nediskriminaciju na osnovu roda i emitovanje sadržaja koji uključuje ekstremno nasilje ili potencijalno štetan materijal za decu. Sankcije mogu da se kreću od povlačenja određenih materijala i finansijskih kazni do oduzimanja licenci. NKM može da prima i istražuje žalbe na diskriminatorno ili štetno emitovanje; međutim, podaci o takvim žalbama nisu bili dostupni GREVIO-u za pregled, što ukazuje na nedostatak transparentnosti ili nedovoljno prijavljivanje kršenja rodne politike.

Kosovski program za rodnu ravnopravnost (2020–2024) eksplicitno uključuje NKM i Asocijaciju novinara Kosova (ANK) u promociju rodne ravnopravnosti u medijima. Mere uključuju obuku novinara o rodnoj ravnopravnosti i rodno zasnovanom nasilju, kao i inicijative za podizanje svesti o zakonodavstvu o borbi protiv diskriminacije i rodnoj ravnopravnosti. Da bi se unapredile ove obaveze, NKM je potpisao memorandum o razumevanju sa Agencijom za rodnu ravnopravnost i Kosovskim institutom za rodne studije radi saradnje na sprovođenju ovih mera.

Pored toga, Nacionalna strategija zaštite od nasilja u porodici

7 GREVIO (2021). Recommendation No. 1 on the Digital Dimension of Violence against Women. https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence/1680a3f69f

8 GREVIO Monitoring Reports. Kosovo-specific reports and observations. https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio

9 UNESCO (2012). UN Plan of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity. https://en.unesco.org/un-plan-action-safety-journalists

i nasilja nad ženama (2022–2026) navodi nekoliko mera vezanih za medije:

- Podsticanje medijskih kuća da usvoje smernice za samoregulaciju kako bi se osiguralo poštovanje ženskog dostojanstva i sprečilo nasilje nad ženama;

- Saradnja sa medijima i kompanijama informacionih tehnologija u cilju rešavanja problema onlajn nasilja i seksualnog uznemiravanja žena i devojčica;

- Pružanje edukativnih informacija deci i roditeljima o bezbednoj digitalnoj komunikaciji;

- Obuka medijskih stručnjaka za izveštavanje o nasilju nad ženama u skladu sa etičkim standardima i zaštitom ličnih podataka;

- Angažovanje privatnog sektora radi poboljšanja uslova rada koji sprečavaju seksualno uznemiravanje i stvaranje podsticaja za privatne kompanije da se bore protiv nasilja nad ženama.

GREVIO ističe da bi, ako se u potpunosti i brzo sprovedu, ove mere mogle značajno ojačati ulogu medija i privatnog sektora u sprečavanju nasilja nad ženama. Izveštaj stoga preporučuje da kosovske vlasti aktivno podstiču učešće medija i privatnog sektora, posebno kroz doslednu i blagovremenu primenu mera u okviru Nacionalne strategije za period 2022–2026.

-3.5 OKVIRI EVROPSKE UNIJE ZA ZAŠTITU NOVINARKI

Evropska unija je uspostavila ključne pravne i političke okvire sa kojima se Kosovo, kao potencijalni kandidat za članstvo u EU, počelo usklađivati, posebno u pogledu bezbednosti i osnaživanja novinarki. Preporuka Evropske komisije (EU) 2021/1534 prepoznaje suštinsku ulogu civilnog društva i medijskih organizacija u sprečavanju i reagovanju na uznemiravanje i pretnje na mreži i van mreže, posebno one usmerene na žene, manjinske grupe i novinare koji izveštavaju o pitanjima jednakosti i ljudskih prava.[10]

Iako Kosovo nije država članica EU, njegovi institucionalni okviri sve više odražavaju prioritete EU, posebno kroz nacionalni Zakon o rodnoj ravnopravnosti i tekuće reforme medijskog prava. Nedavno usvojena Direktiva EU 2024/1385[11] o borbi protiv nasilja nad ženama, uključujući digitalno nasilje, postavlja presedan koji se Kosovo podstiče da sledi, posebno u rešavanju rastućeg problema onlajn uznemiravanja

10 European Commission. (2021). Recommendation (EU) 2021/1534 on the protection, safety and empowerment of journalists and other media professionals. Dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021H1534

11 Association of Journalists of Kosovo (2024). Indicators on the level of media freedom and Journalists' Safety Index 2023. Dostupno na: https://agk-ks.org/site/assets/files/3564/kos-eng_2024_1-1.pdf

usmerenog na novinarke. Ovo se poklapa sa nalazima iz izveštaja ANK koji pokazuju da digitalno zlostavljanje, pretnje i kampanje blaćenja utiču na bezbednost novinara, posebno žena koje rade na politički osetljivim temama. Pored toga, Akcioni plan EU za rodnu ravnopravnost III (2021–2025) promoviše pristup transformacije roda koji je sve relevantniji na Kosovu, gde su inicijative poput osnivanja Mreže novinarki Kosova i prve Procene potreba u vezi sa njihovom bezbednošću otvorile važne diskusije o politikama.[12] Uprkos ovim naporima, praćenje od strane ANK pokazuje da se incidenti rodno zasnovanog nasilja i dalje značajno nedovoljno prijavljuju zbog straha od odmazde, nedostatka poverenja u institucionalne odgovore i internih pritisaka u redakcijama koji često dovode do samocenzure.[13] Da bi se prekinula ova uporna kultura ćutanja, Kosovo mora da sprovede strukturne reforme koje uključuju bezbedne mehanizme izveštavanja, efikasnu pravnu zaštitu i politike redakcija koje aktivno sprečavaju i reaguju na rodno zasnovano nasilje u novinarstvu.

12 European External Action Service (EEAS). (2020). EU Gender Action Plan III 2021–2025. Dostupno na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/gender-action-plan-iii-towards-gender-equal-world_en

13 Association of Journalists of Kosovo (AJK). (2025). Needs Assessment Report: Position and Safety of Women Journalists in Kosovo. https://Agk-ks.org/site/assets/files/3619/position_and_safety_of_women_journalists_in_kosovo_final_en.pdf

IV Nacionalni okvir za zaštitu novinarki

Ovo poglavlje nudi analitički pregled nacionalnih pravnih i institucionalnih okvira Kosova u vezi sa zaštitom novinarki. Ispituje ustavne garancije, krivično zakonodavstvo, Zakon o rodnoj ravnopravnosti, odredbe o borbi protiv diskriminacije, radna prava i propise o bezbednosti na radu, zajedno sa ograničenim odgovorima zemlje na digitalno nasilje. Iako je Kosovo usvojilo nekoliko ključnih pravnih instrumenata usklađenih sa međunarodnim standardima – kao što je Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti[14] i Zakon br. 2004/3 o borbi protiv diskriminacije[15], njihova primena u medijskom sektoru ostaje nedosledna i često nedovoljna za rešavanje specifičnih izazova sa kojima se suočavaju novinarke. Ovi pravni okviri pružaju solidnu osnovu za promociju jednakosti i zaštitu od diskriminacije, ali mehanizmi sprovođenja i primena specifična za sektor, posebno u novinarstvu, ostaju slabi ili nerazvijeni. Analiza ističe značajne nedostatke u rešavanju specifičnih rizika sa kojima se suočavaju novinarke, posebno u vezi sa zlostavljanjem na mreži, neformalnim zapošljavanjem i nedostatkom sindikalnog predstavljanja. Kroz kritičku perspektivu, poglavlje naglašava potrebu za sprovođenjem zakona koji uzima u obzir rodnu ravnopravnost, ciljanim pravnim reformama i inter-sekcionalnim politikama koje posebno prepoznaju i rešavaju složene ranjivosti novinarki na Kosovu.

-4.1 USTAVNA ZAŠTITA I OPŠTI PRINCIPI

Novinarke se i dalje suočavaju sa uznemiravanjem, zastrašivanjem i raznim pretnjama koje ugrožavaju novinarski integritet, profesionalnu bezbednost i poverenje javnosti u medije. Uprkos ustavnoj posvećenosti zemlje ravnopravnosti i postojanju zakonskih okvira kao što su Zakon o ravnopravnosti polova (br. 05/L-020) i Zakon o zabrani diskriminacije (br.

14 Republic of Kosovo. (2004). Law No. 2004/3 on Anti-Discrimination. Official Gazette of the Republic of Kosovo. Dostupno na: https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2554

15 Republic of Kosovo. (2015). Law No. 05/L-020 on Gender Equality. Official Gazette of the Republic of Kosovo. Dostupno na: https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10923

2004/3), konkretne zaštite od rodno zasnovanog nasilja u novinarskim kontekstima i dalje nedostaju i slabo se sprovode. Ovi nedostaci su posebno očigledni kod novinarki koje se suočavaju sa međusobno isprepletanim ranjivostima kao što su ekonomska nesigurnost, nesigurno zaposlenje, status frilensera ili manjinsko poreklo.

Kosovski ustav potvrđuje jednakost pred zakonom i zabranjuje diskriminaciju na osnovu pola i drugih osnova (član 24). Štaviše, Kosovo je u svoj ustavni poredak uključilo međunarodne instrumente za ljudska prava, uključujući Istanbulsku konvenciju Saveta Evrope, koja se primenjuje na osnovu člana 22 Ustava.[16] Međutim, sprovođenje je i dalje ograničeno, jer izveštaji o praćenju AJK pokazuju da novinarke i dalje doživljavaju zlostavljanje na mreži, pretnje i diskriminaciju na radnom mestu, uz malo institucionalnih lekova i nedovoljnu pravnu odgovornost.

Iako ove ustavne i zakonske odredbe postavljaju ključnu osnovu, one nisu efikasno operacionalizovane kako bi se rešili specifični rizici sa kojima se suočavaju novinarke. Bez posvećenih mehanizama za sprovođenje zakona, prilagođenih protokola i institucionalnih odgovora osetljivih na rodnu etiku, same ustavne garancije nisu dovoljne da zaštite žene u novinarstvu od rodno zasnovanog nasilja, uznemiravanja i isključenja.

-4.2
KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO I INSTITUCIONALNE PRAZNINE U ZAŠTITI NOVINARKI

Na Kosovu, Krivični zakon se bavi nasiljem zasnovanim na polu prvenstveno u kontekstu porodičnog i seksualnog nasilja, ali ne pruža eksplicitnu zaštitu prilagođenu novinarima ili njihovim profesionalnim ranjivostima. Odredbe kao što su član 248 (pretnja), član 185 (lake telesne povrede), član 190 (kleveta) i član 195 (uvreda) nude opštu zaštitu, ali im nedostaje priznanje novinara – posebno žena – kao posebne ugrožene grupe zbog njihove javne vidljivosti i istraživačke uloge.[17] Štaviše, praćenje i seksualno uznemiravanje su kriminalizovani prema Krivičnom zakoniku i, iako zakon eksplicitno ne uključuje digitalnu dimenziju krivičnih dela, ova krivična dela mogu biti krivično gonjena ako su počinjena putem digitalnih alata. Iako ove zakonske odredbe pružaju osnovu za rešavanje problema nasilja na mreži, sprovođenje je i dalje slabo zbog nedostatka specifičnih protokola, institucionalne obuke i javne svesti. Žrtve, uključujući novinarke, često se suočavaju sa neadekvatnim institucionalnim odgovorima, posebno u slučajevima koji uključuju anonimne pretnje ili uznemiravanje na mreži. Da bi se obezbedila efikasna zaštita, ključno je

16 Council of Europe. (2011). Istanbul Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. Dostupno na: https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention

17 Republic of Kosovo. (2018). Criminal Code No. 06/L-074 of the Republic of Kosovo. https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413

da Kosovo eksplicitno prizna digitalne oblike praćenja i seksualnog uznemiravanja u zakonu i pravnoj praksi, ojača kapacitete organa za sprovođenje zakona za istragu digitalnih zločina i razvije rodno osetljive institucionalne protokole za prijavljivanje i reagovanje na ova krivična dela.

Članovi poput Člana 402 („Napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti“) odnose se samo na javne službenike i ne pružaju zaštitu novinarima, uprkos njihovoj ulozi nadzornika u demokratskom društvu.[18]

Prema praćenju ANK-a, sprovođenje zakona je i dalje nedosledno. Novinarke koje se suočavaju sa digitalnim pretnjama, kampanjama blaćenja ili ciljanim uznemiravanjem često odlučuju da ne izveštavaju zbog straha od odmazde ili nepoverenja u pravosudni sistem. Nalazi ANK-a iz Indeksa slobode medija i bezbednosti novinara za 2023. godinu pokazuju da u većini dokumentovanih slučajeva koji uključuju žene, institucije nisu delovale efikasno ili nisu prepoznale rodnu prirodu pretnji.[19] Trenutno ne postoje posebni protokoli ili specijalizovane policijske ili tužilačke jedinice za rešavanje slučajeva bezbednosti novinara, a još manje za pristup koji je osetljiv na rodnu ravnopravnost.

Postignut je izvestan institucionalni napredak. Državno tužilaštvo je 2023. godine imenovalo kontakt osobu za slučajeve koji uključuju napade na novinare, a Kosovska policija je uvela liniju za prijavljivanje pretnji novinarima. Međutim, nijedan od ovih mehanizama trenutno ne pruža specijalizovanu obuku ili procedure koje se bave specifičnim rizicima sa kojima se suočavaju žene u medijima. Obuka organa za sprovođenje zakona i pravosuđa o nasilju povezanom sa medijima je minimalna, a nijedna rodna komponenta nije sistemski integrisana u nastavne planove i programe Kosovskog pravosudnog instituta ili Policijske akademije.

Ova razlika između stvarnog broja pretnji i veoma malog broja formalno prijavljenih ili istraženih slučajeva ističe potrebu za strukturnim reformama. Jačanje prikupljanja podataka, izgradnja poverenja u mehanizme prijavljivanja i uspostavljanje posvećenih institucionalnih odgovora su suštinski koraci ka poboljšanju zaštite novinarki na Kosovu.

-4.3
PRAZNINE U REŠAVANJU PROBLEMA NASILJA NAD NOVINARKAMA U DIGITALNOM PROSTORU

Na Kosovu, digitalno nasilje postalo je sve ozbiljnija pretnja bezbednosti, dobrobiti i profesionalnom integritetu novinarki. To uključuje onlajn uznemiravanje, kampanje blaćenja,

18 Isto. Član 402 – Napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti.
19 Isto. https://Agk-ks.org/en/publications/indicators-on-the-level-of-media-freedom-and-journalists-safety-index-2023/

seksualizovane pretnje, doksiranje i rodno motivisane dezinformacije, najčešće putem platformi društvenih medija i anonimnih naloga. Praćenje od strane ANK i svedočenja novinara ukazuju na to da su novinarke, posebno one koje izveštavaju o politici, korupciji ili rodno zasnovanom nasilju, česte mete digitalnog zlostavljanja, često usmerenog na diskreditaciju njihovog rada i ućutkivanje kritičkih glasova.[20]

Uprkos relevantnosti međunarodnih standarda kao što su Istanbulska konvencija i Budimpeštanska konvencija o sajber kriminalu, pravni i institucionalni okvir Kosova i dalje nema jasne definicije i mehanizme za rešavanje problema onlajn rodno zasnovanog nasilja nad novinarima.[21] Krivični zakon Kosova ne prepoznaje posebno digitalno nasilje uopšte niti u kontekstu profesionalnog novinarstva, niti pruža adekvatne alate za rešavanje anonimnih pretnji, sajber proganjanja ili sadržaja generisanog veštačkom inteligencijom koji se koristi za uznemiravanje, kao što je dipfejk.[22] Iako Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i Zakon o ravnopravnosti polova uspostavljaju opšte mere zaštite, oni nisu osmišljeni da odgovore na nasilje u profesionalnom digitalnom prostoru.[23]

Trenutno ne postoje posebni institucionalni mehanizmi, kao što je specijalizovani tužilac ili policijska jedinica, za rešavanje onlajn napada na novinare na način koji uzima u obzir rodnu ravnopravnost. Agencije za sprovođenje zakona često nemaju tehničke i pravne kapacitete za istraživanje složenih slučajeva uznemiravanja počinjenih u onlajn svetu putem digitalnih alata, a obuka o digitalnoj bezbednosti je minimalna.[24] Kao rezultat toga, novinarke na Kosovu često uzdržavaju se od izveštavanja o takvim incidentima zbog dobro dokumentovanog nedostatka institucionalnog poverenja, straha od odmazde ili jednostavno zato što prethodni slučajevi nisu rešeni.[25] Ovakvo okruženje nekažnjivosti doprinosi zastrašujućem efektu, navodeći mnoge novinarke da se samocenzurišu, povuku se iz onlajn angažmana ili izbegavaju izveštavanje o osetljivim temama. Nalazi ANK-a potvrđuju da većina digitalnih napada ostaje nekažnjena i neistražena, stvarajući normalizovanu klimu onlajn zlostavljanja gde žene u medijima ostaju bez značajne institucionalne podrške.[26]

20 Tri fokus grupe sa novinarima (2024-2025)

21 Council of Europe. (2011). Istanbul Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention

22 Republic of Kosovo. (2018). Criminal Code No. 06/L-074. https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413

23 Republic of Kosovo. (2015). Law No. 05/L-020 on Gender Equality. https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10923

24 Tri fokus grupe sa novinarima (2024-2025)

25 Isto.

26 Isto.

V

Strateški okvir za rodnu ravnopravnost

Kosovo je usvojilo nacionalni pravni okvir koji potvrđuje rodnu ravnopravnost, posebno kroz Zakon o rodnoj ravnopravnosti (br. 05/L-020)[27] i Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022–2026. Iako su ovi instrumenti usklađeni sa međunarodnim standardima, oni su prvenstveno namenjeni domaćem i porodičnom okruženju i ne obuhvataju dovoljno profesionalne rizike sa kojima se suočavaju novinarke.

Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost 2020–2024, koja se sada revidira za novi ciklus, bavi se širokim ciljevima osnaživanja žena, ali joj nedostaju konkretne, sektorske akcije za rodno zasnovanu diskriminaciju i nasilje na medijskim radnim mestima.[28] Uprkos kontinuiranim naporima civilnog društva, uključujući ANK i Mrežu novinarki Kosova, mere koje usmeravaju pažnju na rodnu ravnopravnost u institucijama kao što su sudovi, policija i inspektori rada ostaju slabe ili nedovoljno razvijene kada je u pitanju zaštita novinara.[29]

Obuka za sudije i tužioce o seksualnom uznemiravanju i nasilju na radnom mestu je dostupna, ali je uopštena, bez modula koji se posebno bave nasiljem povezanim sa medijima ili profesionalnim rizicima sa kojima se suočavaju novinarke.[30] Slično tome, institucionalne službe podrške su fragmentirane. Ne postoji centralizovani mehanizam za prijavljivanje ili reagovanje na uznemiravanje ili zastrašivanje u profesionalnom okruženju, što ostavlja novinarke da se kreću između više tela, često bez jasnih ishoda ili odgovornosti.[31]

Prikupljanje podataka ostaje još jedan kritičan nedostatak. Kosovo ne prikuplja sistematski niti objavljuje podatke razvrstane po polu o nasilju nad novinarima. Kao što je istaknuto u izveštajima ANK, ovaj nedostatak ometa efikasan

27 Republic of Kosovo. (2015). Law No. 05/L-020 on Gender Equality. Dostupno na: https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10923

28 Republic of Kosovo. (2020). Program for Gender Equality 2020–2024. https://abgj.rks-gov.net/wp-content/uploads/2021/05/Programi-per-Barazi-Gjinore-2020-2024.pdf

29 Association of Journalists of Kosovo (AJK). (2024). Needs Assessment Report: Position and Safety of Women Journalists in Kosovo. https://Agk-ks.org/site/assets/files/3619/position_and_safety_of_women_journalists_in_kosovo_final_en.pdf

30 Kosovo Judicial Institute (KJI). (2023). Training Catalogue. https://igjk.rks-gov.net/

31 Tri fokus grupe sa novinarima (2024-2025)

razvoj politika i slabi institucionalne odgovore na rizike specifične za pol u medijskom sektoru.[32]

Generalno, iako Kosovo pokazuje formalnu posvećenost rodnoj ravnopravnosti, smislena zaštita novinarki zahteva snažniju institucionalnu implementaciju, ciljane političke alate i integrisane mehanizme izveštavanja koji prepoznaju i rešavaju specifičnu prirodu nasilja u novinarstvu.

- 5.1 ZAKONODAVSTVO PROTIV DISKRIMINACIJE

Kosovski zakon br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije zabranjuje nejednak tretman na različitim osnovama, uključujući pol, seksualnu orijentaciju, etničku pripadnost i društveni ili ekonomski status. Iako zakon eksplicitno ne pominje medijski sektor, on se primenjuje na sve oblasti javne i privatne delatnosti, uključujući zapošljavanje i pristup uslugama, što obuhvata medijske organizacije kao poslodavce i pružaoce usluga, član 12[33] zakona posebno zabranjuje uznemiravanje i seksualno uznemiravanje u kontekstima zapošljavanja i stručnog osposobljavanja, pružajući pravni osnov novinarkama da traže zaštitu i nadoknadu štete u slučajevima diskriminacije ili zlostavljanja na radnom mestu. U principu, ovaj zakon nudi važne zaštitne mere za žene u novinarstvu, iako je njegova praktična primena i dalje ograničena i nedovoljno iskorišćena u medijskom sektoru. Izveštaji ANK ističu da diskriminacija u redakcijama često ostaje neprijavljena, delimično zbog nedostatka ciljanih institucionalnih mehanizama za rešavanje ovih rizika.

Iako je Kancelarija poverenika za zaštitu od diskriminacije ovlašćena da istražuje slučajeve i primenjuje sankcije, ona deluje na osnovu širokog mandata i nije uspostavila specijalizovane procese za medijski sektor.[34] Kao rezultat toga, novinarke koje se suočavaju sa diskriminacijom ili uznemiravanjem na osnovu pola retko su podstaknute ili opremljene da prijave ove prekršaje povereniku ili sudu.

Pored toga, Kosovu nedostaje sistematsko prikupljanje podataka o diskriminaciji na osnovu pola u medijskim sredinama. Ovo odsustvo značajno ograničava i institucionalnu odgovornost i sposobnost formulisanja politika zasnovanih na dokazima.[35] Praćenje od strane ANK pokazalo je da čak i kada se pojave slučajevi diskriminacije, mnoge novinarke oklevaju da pokrenu pravne mehanizme zbog straha od odmazde na radnom mestu, nedostatka poverenja u procedure ili niskih očekivanja značajnih ishoda.

32 Association of Journalists of Kosovo (2024). Indicators on the level of media freedom and Journalists' Safety Index 2023. Dostupno na: https://agk-ks.org/site/assets/files/3564/kos-eng_2024_1-1.pdf

33 Republic of Kosovo. (2015). Law No. 05/L-021 on Protection from Discrimination. Dostupno na: https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=10924

34 Office of the Commissioner for Protection from Discrimination. https://abgj.rks-gov.net

35 Isto.

Iako postoji pravni osnov za borbu protiv diskriminacije, njegova primena na medijski sektor, a posebno na novinarke, ostaje ograničena u praksi i zahteva jači institucionalni fokus i informisanje javnosti.

-5.2
RADNA PRAVA I BEZBEDNOST NA RADU

Kosovski zakon o radu br. 03/L-212, izmenjen Zakonom br. 04/L-161, eksplicitno zabranjuje sve oblike diskriminacije i uznemiravanja u radnim odnosima prema članu 5[36], a istovremeno obavezuju poslodavce da garantuju bezbedne uslove rada i obezbede jednak tretman na radnom mestu. Ove odredbe se, u principu, primenjuju na sve sektore, uključujući medije. Međutim, sprovođenje je i dalje ograničeno, posebno u rešavanju rodno specifičnih rizika sa kojima se suočavaju novinarke, kao što su verbalno zlostavljanje, isključivanje iz uredničkih odluka i seksualno uznemiravanje. Izveštaji Asocijacije novinara Kosova[37] i SafeJournalists Network[38] ističu da institucionalni mehanizmi često ne uspevaju efikasno da reaguju na takva kršenja, ostavljajući mnoge slučajeve neprijavljenim i nerešenim zbog straha od odmazde ili nedostatka poverenja u postupke za žalbe.

Takođe, novinarke na Kosovu imaju problema sa usklađivanjem posla sa obavezama brige o drugima, posebno u odsustvu podržavajućih politika na radnom mestu. Prema Zakonu o radu Kosova (br. 03/L-212), porodiljsko odsustvo je strukturirano na sledeći način: šest meseci koje plaća poslodavac sa 70% osnovne plate; tri dodatna meseca koja pokriva vlada sa 50% prosečne nacionalne plate; i opciona tri meseca neplaćenog odsustva.[39] Međutim, zakon reguliše samo porodiljsko odsustvo i ne predviđa deljeno ili fleksibilno roditeljsko odsustvo, čime se sav teret brige o novorođenčadi efikasno stavlja na žene.

Još jedan stalni izazov je neformalno zapošljavanje. Mnogi novinari, posebno u manjim ili lokalnim medijima, rade bez formalnih ugovora, često po osnovu kratkoročnih ugovora o radu. To ih lišava osnovnih prava, uključujući porodiljsko odsustvo, penzione doprinose i zdravstveno osiguranje.[40] Izveštaji ANK potvrđuju da neke novinarke primaju delimične plate u gotovini ili imaju ugovore koji prikazuju njihove prihode umanjeno, što negativno utiče na njihov pristup socijalnoj zaštiti, posebno tokom trudnoće ili porodične nege.[41] Iako ne postoji javno dostupan sveobuhvatni kvantitativni skup podataka koji razvrstava neformalno zapošljavanje po polu, kvalitativni dokazi iz internih procena i svedočenja ANK snažno ukazuju na rodni obrazac. Novinarke, posebno one koje rade

36 Republic of Kosovo. (2010). Labour Law No. 03/L-212 (amended by Law No. 04/L-161). Dostupno na: https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2735

37 Association of Journalists of Kosovo (AJK). (2024). Needs Assessment Report: Position and Safety of Women Journalists in Kosovo. https://Agk-ks.org/site/assets/files/3619/position_and_safety_of_women_journalists_in_kosovo_final_en.pdf

38 Isto.

39 Maternity leave law regulation in Kosovo. Diellza Gashi. Published 04.06.2021 https://sbunker.org/en/opinion/rregullimi-i-pushimit-te-lehonise-ne-kosove/

40 Isto.

41 Isto.

kao frilenserke ili u regionalnim medijima, dosledno prijavljuju veću izloženost ekonomskoj nestabilnosti i nedostatku zaštite na radu. Iako nisu poznati zvanično dokumentovani slučajevi diskriminacije povezane sa trudnoćom, nekoliko novinarki je izrazilo zabrinutost da trudnoća često negativno utiče na odluke o zapošljavanju ili obnavljanje ugovora o angažovanju, posebno u manjim redakcijama.[42]

Zaštita od uznemiravanja na radnom mestu se retko sprovodi. Uprkos zakonskim obavezama, većina medija nema interne politike protiv uznemiravanja, niti su novinari obavešteni o svojim pravima ili postupcima za podnošenje žalbi.[43] Ovaj institucionalni vakuum stvara kulturu tišine i straha, obeshrabrujući novinarke da prijavljuju zlostavljanje zbog zabrinutosti za sigurnost posla i odmazdu.

Štaviše, Kosovo nema aktivan sindikat novinara, a kolektivni ugovori gotovo da ne postoje u medijskom sektoru. Nedostatak organizovanog zastupništva radnika značajno smanjuje mogućnost novinara da traže nadoknadu za kršenje propisa na radu, ostavljajući žene posebno izloženim nebezbednim ili eksploatatorskim uslovima.[44].

Kao rezultat toga, novinarke na Kosovu se snalaze u nesigurnom okruženju zaposlenja koje karakteriše neformalnost, institucionalna neaktivnost i slabo sprovođenje zakona, što potkopava njihovu bezbednost, sigurnost posla i profesionalno dostojanstvo.

-5.3 PRAVNA POMOĆ I INSTITUCIONALNA PODRŠKA

Kosovski zakon br. 04/L-017 o pravnoj pomoći pruža besplatnu pravnu podršku osobama sa niskim prihodima, žrtvama porodičnog nasilja ili onima koji pripadaju ranjivim grupama kako je definisano zakonom.[45] Iako ovaj okvir nudi opštu sigurnosnu mrežu, novinarke, posebno one koje nisu zvanično priznate kao ranjive po prihodima ili statusu, često su isključene, uprkos tome što se suočavaju sa specifičnim pretnjama zbog svoje profesije.[46]

Strateške tužbe protiv učešća javnosti (SLAPP) takođe predstavljaju sve veću zabrinutost, jer se kritičko izveštavanje sve češće susreće sa pravnim zastrašivanjem. Ovo odsustvo ostavlja novinare ranjivim na pravne izazove, uključujući strateške tužbe protiv učešća javnosti (SLAPP), koje se mogu koristiti za njihovo zastrašivanje i ućutkivanje.[47] Iako

42 Tri fokus grupe sa novinarima (2024-2025)

43 Isto

44 Association of Journalists of Kosovo (2024). Indicators on the level of media freedom and Journalists' Safety Index 2023. Dostupno na: https://agk-ks.org/site/assets/files/3564/kos-eng_2024_1-1.pdf

45 Republic of Kosovo. (2016). Law No. 04/L-017 on Legal Aid. Dostupno na: https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2803

46 Association of Journalists of Kosovo (AJK). (2024). Needs Assessment Report: Position and Safety of Women Journalists in Kosovo. https://Agk-ks.org/site/assets/files/3619/position_and_safety_of_women_journalists_in_kosovo_final_en.pdf

47 Kusari, F. (2024). Regional baseline assessment of legislative and policy needs for implementing Council of Europe and European Union standards on countering the use of SLAPPs: Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Montenegro,

ne postoji rodni obrazac u slučajevima SLLAP-a pokrenutim protiv novinara, ove tužbe predstavljaju opštu pretnju slobodi izražavanja i bezbednosti, posebno ekonomskoj bezbednosti i novinarki i novinara. Kosovu nedostaje poseban javni ili institucionalni sistem koji nudi pravnu podršku medijskim profesionalcima koji su pod pretnjom[48] i okvir pravne pomoći na Kosovu još uvek nije usklađen sa standardima EU o zaštiti od SLAPP-a, što ostavlja novinare ranjivim na pritisak moćnih aktera. Kao rezultat toga, novinarke na Kosovu imaju minimalnu institucionalnu zaštitu kada se suoče sa pravnim ili administrativnim pretnjama, što ograničava njihovu sposobnost da se brane ili traže pravdu kada su im prekršena bezbednost i profesionalna prava.

-5.4 ZAKONODAVSTVO O AUDIOVIZUELNIM MEDIJIMA

Kosovski zakon br. 04/L-044 o Nezavisnoj komisiji za medije (NKM)[49] i povezani podzakonski akti regulišu sadržaj, licenciranje i standarde audiovizuelnih medija. Iako zakon definiše principe jednakosti i zabranjuje diskriminatorni ili sadržaj mržnje, on eksplicitno ne definiše niti zabranjuje seksizam u audiovizuelnim medijima, niti pruža detaljne smernice o rodnoj zastupljenosti ili rodno zasnovanim stereotipima.[50]

Za razliku od nekih evropskih pandana, kosovsko medijsko zakonodavstvo ne sadrži definiciju seksualnog uznemiravanja ili rodno diskriminatornog sadržaja u medijima, niti dodeljuje institucionalnu odgovornost za praćenje ili sankcionisanje takvih praksi. Ova pravna praznina doprinosi nedovoljnoj regulisanosti štetnih narativa, posebno onih koji su usmereni na novinarke ili pojačavaju stereotipe o ženama u javnom životu.[51]

ANK je dosledno primetio nedostatak regulatorne intervencije u slučajevima kada su novinarke meta mizoginog jezika ili prikazane na ponižavajući način u TV debatama, tok-šou emisijama ili komentatorskim programima. Iako se kosovski Zakon o rodnoj ravnopravnosti i Zakon o borbi protiv diskriminacije primenjuju u svim sektorima, uključujući medije, sprovođenje u audiovizuelnoj oblasti ostaje minimalno. Uprkos tome što su ovi zakoni na snazi, NKM retko proaktivno rešava pitanja sadržaja zasnovanog na polu, a ne postoji poseban mehanizam za žalbe za žene u medijima kako bi prijavile seksistički ili diskriminatorni tretman. Da bi se osigurao medijski pluralizam i bezbedno učešće žena u novinarstvu, Kosovo mora integrisati rodno specifične odredbe u audiovizuelnu politiku i osnažiti NKM da prati i reaguje na seksističke i diskriminatorne medijske prikaze.

North Macedonia and Serbia. Council of Europe Division for Cooperation on Freedom of Expression.

48 Association of Journalists of Kosovo (2024). Indicators on the level of media freedom and Journalists' Safety Index 2023. Dostupno na: https://agk-ks.org/site/assets/files/3564/kos-eng_2024_1-1.pdf

49 Republic of Kosovo. (2011). Law No. 04/L-044 on the Independent Media Commission. Dostupno na: https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2809

50 Independent Media Commission (IMC). Code of Ethics for Audiovisual Media Services in Kosovo. Dostupno na: https://www.kpm-ks.org/materiale/dokument/1637058039.6585.pdf

51 Association of Journalists of Kosovo (AJK). (2024). Needs Assessment Report: Position and Safety of Women Journalists in Kosovo. https://Agk-ks.org/site/assets/files/3619/position_and_safety_of_women_journalists_in_kosovo_final_en.pdf

VI

Bezbednost novinarki 2021-2024.

Ovo poglavlje pruža pregled bezbednosne situacije novinarki na Kosovu od 2021. do 2024. godine, na osnovu upozorenja mreže SafeJournalists i monitoringa ANK. Ističe ključne obrasce kao što su onlajn uznemiravanje, verbalno zlostavljanje i kampanje blaćenja, koji nesrazmerno pogađaju novinarke, posebno one koje izveštavaju o politici, korupciji i rodnim pitanjima. Analiza uključuje trendove podataka i odabrane primere slučajeva, nudeći uvid u rodno specifične pretnje sa kojima se novinarke suočavaju i širi nedostatak institucionalne zaštite.

-6.1 UPOZORENJA SJN I ANK U VEZI SA NAPADIMA NA NOVINARKE 2021-2024.

Između 2021. i 2024. godine, novinarke na Kosovu bile su meta niza incidenata, uključujući digitalno uznemiravanje, kampanje blaćenja, verbalno zlostavljanje i institucionalni pritisak.[52] Fizičko nasilje se uglavnom dešavalo u severnom delu Kosova u maju-junu 2023. godine, međutim, upornost onlajn pretnji i koordinisanog zastrašivanja odražava neprijateljsko okruženje za žene u medijima, posebno onima koji izveštavaju o korupciji, politici i rodno zasnovanom nasilju.

Prema bazi podataka ANK i SJN, na Kosovu je između 2020. i juna 2025. godine zabeleženo 36 upozorenja koja su isključivo uključivala novinarke, u poređenju sa 87 slučajeva koji su uključivali muške novinare. Većina slučajeva koji su uključivali žene bila je povezana sa onlajn pretnjama i klevetama, često koristeći rodno obojeni jezik i lične napade, posebno na društvenim mrežama. Neki incidenti su registrovani kao grupni napadi, a posebno 2023. godine, većina je uključivala žene. Dok su se muškarci suočili sa većim brojem zabeleženih napada ukupno, novinarke su doživele pretnje koje su bile više personalizovane i rodno specifične. Ovi slučajevi često ostaju

52 Association of Journalists of Kosovo (AJK). (2024). Annual Report on Media Freedom and Journalists' Safety in Kosovo. Dostupno na: https://Agk-ks.org

neprijavljeni zbog straha od odmazde ili nedostatka poverenja u institucije, pojačavajući klimu samocenzure i nekažnjivosti.[53]

Tabela 3: Upozorenja o pretnjama i napadima na novinare na Kosovu (2021–2024)

Kategorije	Pol	2021.	2022.	2023.	2024.	Ukupno
Nefizičke pretnje i uznemiravanje	Muškarci	5	9	4	7	25
	Žene	2	5	6	4	17
	Grupa	6	4	10	5	25
Pretnje po život i fizičku bezbednost	Muškarci	3	0	5	6	14
	Žene	0	0	1	0	1
	Grupa	3	0	5	3	11
Stvarni fizički napadi na novinare	Muškarci	1	1	8	1	11
	Žene	1	1	4	3	9
	Grupa	1	3	8	3	15
Ukupan broj upozorenja (godišnje)	Muškarci	9	10	17	14	50
	Žene	3	6	11	7	27
	Grupa	10	7	23	11	51

- 6.2 OBRASCI BEZBEDNOSTI NOVINARKI

Novinarke na Kosovu se suočavaju sa stalnim pretnjama i pritiscima, prvenstveno u obliku digitalnog uznemiravanja, kampanja blaćenja i verbalnog zlostavljanja, a ne fizičkih napada.[54] Onlajn zlostavljanje je posebno rasprostranjeno, a novinarke, posebno one koje rade na televiziji i u istraživačkom novinarstvu, često su meta uvreda na osnovu roda, kleveta i koordinisanog trolovanja sa ciljem da se naruši njihov kredibilitet i ućutka njihovo izveštavanje.[55] Prema praćenju ANK-a, ovi napadi često dovode do samocenzure i povlačenja iz javne debate, pri čemu neki novinari biraju da izbegavaju određene debate u udarnom terminu ili smanjuju svoju vidljivost na mreži. Mnoge novinarke izveštavaju o ograničenoj podršci svojih redakcija, a malo medijskih organizacija nudi interne protokole ili pravnu pomoć kada se njihovo osoblje suoči sa pretnjama.[56]

Pored toga, pravno zastrašivanje, poput tužbi za klevetu ili javnih osuđivanja, sve se više koristi za odvraćanje kritičkog izveštavanja. Iako nedostaju tačne brojke razvrstane po polu, ANK je dokumentovao da ove taktike doprinose povećanom stresu i nevoljnosti da se bave osetljivim pričama.

Šire medijsko okruženje ostaje izazovno, sa rodnim razlikama u uredničkoj zastupljenosti i političkim tok-šou emisijama

53 Isto.
54 Isto.
55 Isto.
56 Tri fokus grupe sa novinarima (2024-2025)

u kojima dominiraju muški glasovi.[57] Često se smatra da su žene sposobnije da izveštavaju o „mekim temama“, iako to nije slučaj, međutim, njihovi nadređeni često ne prepoznaju njihov profesionalizam i naporan rad ograničavajući i njihov profesionalni napredak i javni uticaj.

57 Association of Journalists of Kosovo (2024). Indicators on the level of media freedom and Journalists' Safety Index 2023. Dostupno na: https://agk-ks.org/site/assets/files/3564/kos-eng_2024_1-1.pdf

VII Iskustva i perspektive žena novinarki

Ovo poglavlje predstavlja ključne uvide iz intervjua i fokus grupa sa novinarkama na Kosovu, ističući njihova iskustva sa digitalnim uznemiravanjem, verbalnim pretnjama, rodno zasnovanom pritisku i pravnim zastrašivanjem. Mnoge su opisale neprijateljsko okruženje, posebno kada izveštavaju o politici, korupciji ili rodno zasnovanom nasilju. Ove pretnje su uticale na njihovo mentalno zdravlje, osećaj sigurnosti i nezavisnost – što često dovodi do samocenzure ili smanjenog prisustva u javnosti. Više novinara je takođe primetilo nedostatak podrške svojih medija, posebno tokom onlajn napada ili kampanja blaćenja. Iako postoje pravni mehanizmi, većina učesnika je oklevala da prijavi incidente zbog straha od negativnih reakcija, stigme ili nepoverenja u institucionalne odgovore[5]. Njihovi iskazi naglašavaju potrebu za rodno osetljivom zaštitom, pristupačnom pravnom pomoći i jačim politikama redakcija koje daju prioritet bezbednosti novinarki.

-7.1 ČESTE PRETNJE I ZASTRAŠIVANJE NA POSLU

Novinarke na Kosovu se redovno suočavaju sa verbalnim uznemiravanjem, zlostavljanjem na mreži i profesionalnim zastrašivanjem, posebno kada izveštavaju sa terena ili pokrivaju politički osetljiva pitanja. Nekoliko novinara koje je intervjuisao ANK opisalo je česte sukobe tokom izveštavanja uživo, posebno tokom protesta ili javnih događaja gde neprijateljski nastrojeni pojedinci ili grupe pokušavaju da ih diskredituju ili zastraše.[58]

Iako su fizičke pretnje i dalje ograničene, novinarke su redovno izložene rodno motivisanim uvredama i pogrdnom jeziku, kako u javnim prostorima, tako i na digitalnim platformama.[59] Pretnje često eskaliraju kada novinari izveštavaju o korupciji, institucionalnom zlostavljanju ili rodno zasnovanom nasilju.

58 Tri fokus grupe sa novinarima (2024-2025)
59 Isto.

U nekim slučajevima, zastrašivanje se proteže i na novinara i na članove njihovih porodica, pojačavajući zastrašujući efekat i doprinoseći samocenzuri.[60] Iako je ANK dokumentovao incidente u kojima su se novinari suočili sa ciljanim kampanjama blaćenja i odmazde, uključujući pritisak vlasnika medija ili političkih aktera nakon kritičkog izveštavanja, došlo je do blagog povećanja slučajeva seksualnog uznemiravanja u onlajn prostorima. Nekoliko novinarki je izjavilo da izbegavaju da osuđuju ili objavljuju informacije o ovim napadima zbog straha od gubitka posla, štete od reputacije ili da budu javno označene kao problematične ili previše osetljive. U lokalnom kontekstu se doživljava da su žene koje javno govore „teške", „neprofesionalne" ili traže pažnju, što može naštetiti njihovom ugledu u redakcijama ili među kolegama. Ovi rodni stereotipi obeshrabruju izveštavanje i doprinose kulturi tišine, pojačavajući samocenzuru i institucionalnu neaktivnost..[61] Neaktivnost institucija ostaje ključna briga za neke od učesnika, međutim, većina se složila da je Kosovska policija najproaktivnija institucija. Ova percepcija se u velikoj meri zasniva na relativno brzom vremenu reagovanja policije, redovnom praćenju novinara koji prijavljuju pretnje i uspostavljanju određenih službenika za slučajeve koji uključuju novinara. Nekoliko učesnika je napomenulo da predstavnici policije održavaju direktnu komunikaciju sa Asocijacijom novinara Kosova, što pomaže u pružanju neposredne zaštite kada pretnje eskaliraju. Ipak, mnogi počinioci pretnji ili uznemiravanja ne odgovaraju, što doprinosi normalizaciji pretnji i rastućem nepoverenju u mehanizme prijavljivanja.[62] Ova kontinuirana klima zastrašivanja direktno utiče na dobrobit, uredničku slobodu i bezbednost novinarki i ističe hitnu potrebu za jačim sistemima institucionalne zaštite i podrške.

-7.2 ONLAJN UZNEMIRAVANJE I KAMPANJE BLAĆENJA

Onlajn uznemiravanje ostaje jedna od rastućih i najštetnijih pretnji sa kojima se suočavaju novinarke na Kosovu. Ovi napadi se obično dešavaju putem društvenih medija i javnih foruma, gde su žene izložene seksističkim uvredama, napadima na njihov ugled i klevetama, često usmerenim na diskreditaciju njihovog profesionalnog rada ili zastrašivanje do ućutkanja.

Značajan i skorašnji slučaj je slučaj novinarke Ardiana Thaçi (Tači), koja je bila meta anonimne platforme AlKings, objavivši klevetnički post dovodeći u pitanje njen integritet i povezujući njen privatni život sa njenim profesionalnim novinarstvom.[63]

60 Detaljan intervju.
61 Tri fokus grupe sa novinarima (2024-2025)
62 Isto.
63 AJK (2024). Journalist Ardiana Thaçi Mehmeti is the target of attacks by the Albkings group. https://agk-ks.org/en/news/gazetarja-ardiana-thaci-mehmeti-cak-i-sulmeve-ne-grupin-albkings/

Ova platforma, kao samozvani „tračevi“ sa velikim onlajn dometom, koristila je mizogini jezik, insinuacije o njenom moralu i neproverene tvrdnje kako bi oštetila njen ugled. Napad je usledio nakon što je istraživala ovu platformu i brzo je postao viralan, pokrećući talas onlajn zlostavljanja i pretnji u odeljku za komentare, uglavnom sa anonimnih naloga, čak i na njenim WhatsApp i Viber nalozima.

Ovaj slučaj nije izolovan. Fokus grupe koje je organizovala ANK potvrđuju da se novinarke na Kosovu suočavaju sa čestim zlostavljanjem na mreži, posebno kada izveštavaju o politici, rodno zasnovanom nasilju ili pozivaju javne službenike na odgovornost. Kao što je jedna novinarka podelila: *„Svaki put kada objavim tekst koji uključuje političku ličnost ili osetljivo društveno pitanje, mentalno se pripremam za dane uvreda, privatnih poruka, a ponekad i pretnji. To je postalo deo posla.“[64]

Uobičajeni oblici digitalnog uznemiravanja uključuju:

- Seksističke uvrede i napadi na izgled („ružna“, „kurva“, „prodata“)
- Pretnje nasiljem ili seksualnim napadom
- Kleveta i lažne optužbe o privatnom životu novinara
- Povezivanje kredibiliteta žena sa njihovim muškim poslodavcima ili vršnjacima

Novinarke intervjuisane za Procenu potreba ANK-a za 2024. godinu naglasile su da redakcije retko pružaju bilo kakvu podršku, a u nekim slučajevima ih poslodavci čak obeshrabruju od podnošenja žalbi kako bi „izbegli pogoršanje stvari“.[65]

Uprkos rastućoj bazi dokaza, reakcije organa za sprovođenje zakona ostaju slabe. Praćenje AJK pokazuje da se digitalne pretnje retko istražuju ili procesuiraju, posebno kada dolaze sa anonimnih naloga.
Jedan novinar je izjavio da „u nekom trenutku počinjete da ‘postajete debelokožac’ i da ove pretnje postaju rutina“.[66]

Istovremeno, većini novinara nedostaje obuka za digitalnu pismenost, što ih čini ranjivijim na onlajn napade. Mnogi ne znaju kako da zaštite svoje naloge, dokumentuju zloupotrebu ili efikasno koriste mehanizme prijavljivanja. Ovo se posebno odnosi na mlađe žene i one van Prištine, koje se takođe suočavaju sa geografskom i institucionalnom izolacijom.[67]ANK i druge medijske organizacije javno su osudile takve napade, ali novinarke dosledno izražavaju potrebu za konkretnom

64 Tri fokus grupe sa novinarima (2024-2025)
65 Intervjui sa novinarkama koje su deo Mreže novinarki Kosova
66 Detaljan intervju.
67 Tri fokus grupe sa novinarima (2024-2025)

podrškom, pravnom pomoći, savetovanjem zasnovanim na traumi i obukom o digitalnoj bezbednosti. Inicijative civilnog društva počele su da nude radionice, ali održiva institucionalna podrška, posebno sa njihovih radnih mesta, i dalje nedostaje.[68]

Ova neprijateljska digitalna klima, zajedno sa ograničenom zaštitom i velikom vidljivošću, dovodi mnoge novinarke do samocenzure ili potpunog napuštanja javnog diskursa, što predstavlja ozbiljnu pretnju medijskom pluralizmu i slobodi štampe na Kosovu.

-7.3
SEKSUALNO UZNEMIRAVANJE KAO SKRIVENA, ALI UPORNA BRIGA

Na Kosovu, seksualno uznemiravanje ostaje nedovoljno prijavljen, ali ponavljajući problem za novinarke, koji se često dešava u redakcijama ili tokom terenskih zadataka. Iako postoji malo formalnih žalbi, učesnici fokus grupa i ispitanici su potvrdili da su neprimereni komentari, neželjena udvaranja i suptilno zastrašivanje deo njihove profesionalne stvarnosti.[69] Ono što najviše zabrinjava jeste to što mnoge žene koje rade u medijima još uvek ne identifikuju u potpunosti određena ponašanja kao seksualno uznemiravanje na radnom mestu, ili još gore, normalizuju ih kao deo posla. To ne odražava naivnost, već je rezultat godina rada u okruženjima gde protokoli nisu uvedeni, podrška je minimalna, a iznošenje zahteva često dovodi do odmazde ili izbacivanja.[70]

Ovi incidenti često dolaze od kolega i/ili izvora i retko se rešavaju zbog straha od odmazde ili profesionalne štete. Kao što je jedan novinar podelio u fokus grupi: „Znate da to nije u redu, ali takođe znate da bi vas izveštavanje o tome moglo koštati posla ili kredibiliteta u redakciji.“[71] Nalazi ANK takođe ističu kulturu ćutanja, vođenu stigmom i nedostatkom institucionalnih mehanizama. Većina medija na Kosovu nema politiku protiv seksualnog uznemiravanja ili protokole za izveštavanje, ostavljajući žene da same upravljaju ovim iskustvima.[72].

Novinarke često usvajaju strategije izbegavanja, kao što je distanciranje od određenih zadataka ili pojedinaca, što može ometati njihov profesionalni rast i pojačati strukturnu nejednakost polova[73] Strah od etiketiranja kao „teškog“ ili „problematičnog“ takođe doprinosi odluci da se ne govori.[74]

68 Isto.
69 Tri fokus grupe sa novinarima (2024-2025)
70 Intervjui sa novinarkama koje su deo Mreže novinarki Kosova
71 Intervjui sa novinarkama koje su deo Mreže novinarki Kosova
72 Association of Journalists of Kosovo (2024). Indicators on the level of media freedom and Journalists' Safety Index 2023. Dostupno na: https://agk-ks.org/site/assets/files/3564/kos-eng_2024_1-1.pdf
73 Intervjui sa novinarkama koje su deo Mreže novinarki Kosova
74 Detaljan intervju.

Udruženja novinara i profesionalna tela trenutno ne pružaju strukturiranu podršku za slučajeve seksualnog uznemiravanja, a na institucionalnom nivou ne postoje mehanizmi za žalbe specifični za određene sektore.[75] Iako je Kosovo ratifikovalo Istanbulsku konvenciju, njena primena u medijskim kontekstima je i dalje slaba i nekoordinisana.[76] Ovaj nedostatak specijalizovanih mehanizama podrške znači da mnogi incidenti ostaju neprijavljeni i nerešeni, što produbljuje ranjivost žena u medijskom sektoru i ograničava napore za izgradnju bezbednijih i pravednijih redakcija na Kosovu.

-7.4
PRAVNE PRETNJE ŽENAMA NOVINARKAMA

Na Kosovu, pravne pretnje, uključujući tužbe za klevetu, javne optužbe i stratešku upotrebu institucionalnog pritiska, predstavljaju novo sredstvo koje se koristi za ućutkivanje kritičkog izveštavanja novinarki. Iako se podaci razvrstani po polu o SLAPP-ovima ne prikupljaju sistematski, praćenje ANK-a iz 2024. godine pokazuje da su žene nesrazmerno meta kada izveštavaju o politici, korupciji ili rodno zasnovanom nasilju.[77]

U fokus grupama sprovedenim sa novinarkama u svim vrstama medija na Kosovu, skoro 40% učesnica je izjavilo da su dobile pretnje pravnim postupcima, često usmene, od javnih zvaničnika ili predstavnika političkih stranaka. Još 30% je reklo da su upozorene direktno ili preko urednika da „budu oprezne“ ili „izbegnu pravne probleme“ nakon objavljivanja kritičkih članaka.[78] Međutim, većina novinara se slaže da je čak i pretnja tužbom dovoljna da izazove određeni nivo samocenzure. Jedan učesnik je objasnio: „Ne morate da idete na sud. Samo javna objava ministra u kojoj vas naziva lažovom može preko noći da ošteti vaš kredibilitet. To se uglavnom odnosi na narative koje građanima nameću uticajni ljudi, ali mogu postojati slučajevi kada vas čak i bliski ljudi gledaju rugačije“.[79]

Nedavni slučaj koji je dobio veliki značaj dodatno ilustruje korišćenje pravnih mehanizama i institucionalnog pritiska za zastrašivanje novinara. Flutura (Fljutura) Kusari, poznata medijska advokatica i zagovornica slobode štampe, podnela je tužbu protiv Mentora Lugalijua, (Llugaliu) optužujući ga za dugotrajno uznemiravanje. Slučaj, o kome su široko pisala novinarska udruženja širom regiona, ističe kako profesionalke, čak i one sa jakim pravnim stručnim znanjem, nisu imune na taktike zastrašivanja koje kombinuju javne kampanje blaćenja sa pravnim pretnjama. ANK i regionalni partneri javno su izrazili podršku Kusari, naglašavajući da takvi slučajevi

75 Isto.

76 Council of Europe. (2023). Istanbul Convention: Ratification Status and Country Monitoring – Kosovo. Dostupno na: https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention

77 Detaljan intervju.

79 Isto.

postavljaju zabrinjavajući presedan za novinarke koje mogu biti obeshrabrene da traže pravdu zbog straha od odmazde ili napada na reputaciju.

Kosovo je 2012. godine zvanično dekriminalizovalo klevetu, tretirajući je kao građansku stvar, a ne kao krivično delo.[80] Ova promena je imala za cilj usklađivanje sa međunarodnim standardima o slobodi izražavanja. Međutim, novinari se i dalje mogu suočiti sa civilnim tužbama za klevetu, što može rezultirati novčanim kaznama. Ovi civilni slučajevi mogu biti opterećujući, jer teret dokazivanja često pada na okrivljenog, što potencijalno dovodi do samocenzure među medijskim stručnjacima. Uprkos dekriminalizaciji, i dalje postoji zabrinutost zbog zloupotrebe zakona o kleveti u građanskom postupku za zastrašivanje novinara i ometanje istraživačkog novinarstva. Pored toga, iako Zakon o parničnom postupku pruža određenu zaštitu, Kosovo još uvek nema okvir protiv SLAPP-a usklađen sa preporukama EU.[81] ANK je dosledno isticao potrebu za pravnom reformom, pozivajući na eksplicitno priznavanje SLAPP-ova, postupke za rano otpuštanje i podršku novinarima koji se suočavaju sa pravnim uznemiravanjem.[82] Dok se ne usvoje strukturne zaštite, pravni pritisak će ostati moćan mehanizam ućutkivanja, posebno za novinarke koje rade van većih urbanih centara ili imaju ograničen pristup pravnom zastupanju.

-7.5 UNUTRAŠNJI PRITISCI I SAMOCENZURA

Uz spoljne pretnje, novinarke na Kosovu se suočavaju sa rastućim unutrašnjim pritiscima unutar redakcija, često vođenim političkim pripadnostima, komercijalnim interesima i redakcijskim hijerarhijama u kojima dominiraju muškarci.[83]

Tokom sastanka sa članovima KJWN-a, preko 50% učesnika je reklo da su ih urednici ili kolege obeshrabrili da se bave osetljivim pričama, posebno onima koje uključuju političke ličnosti ili poslovne elite. Jedan novinar je rekao: „Nije uvek reč o direktnoj cenzuri. Suptilno je. Reći će vam da 'možda sačekate' ili da dodelite priču nekom drugom."[84] Žene su takođe primetile da na uredničke odluke često utiču vlasnički interesi. „Ako vaša priča utiče na nekoga povezanog sa medijskim kućama, ona ne ugleda uvek svetlo dana", opšte je mišljenje onih koji rade u privatnim medijima. Izveštaj ANK-a o indikatorima potvrdio je da finansijski uticaj na uredničke stavove ostaje sistemski problem, ograničavajući novinarsku nezavisnost.[85] Ovi pritisci nesrazmerno pogađaju žene, koje su često isključene iz uredničkog vođstva. Iako žene čine

80 BTI (2024). Kosovo Country Report 2024. https://bti-project.org/en/reports/country-report/RKS?utm_source=chatgpt.com
81 Council of Europe. (2022). Recommendation CM/Rec(2022)16 on SLAPPs. Dostupno na: https://rm.coe.int/1680aeadf4
82 Detaljan intervju.
83 AJK. (2025). Focus Group Summary on Journalist Safety and Institutional Response Mechanisms
84 Intervjui sa novinarkama koje su deo Mreže novinarki Kosova
85 Association of Journalists of Kosovo (AJK). (2024). Annual Report on Media Freedom and Journalists' Safety in Kosovo. Dostupno na: https://Agk-ks.org

značajan deo novinarske radne snage, kao i do 65% baze podataka ANK-a, one su nedovoljno zastupljene na pozicijama donošenja odluka u glavnim nacionalnim i lokalnim medijima.[86] Novinarke se često prikazuju kao one koje pokrivaju „meke“ teme poput zabave, načina života ili kulture, i to ne zato što je to sve o čemu izveštavaju, već zato što muškarci i dalje dominiraju najvidljivijim i najprestižnijim medijskim prostorima. U stvarnosti, većina novinarki je duboko angažovana u oštroumnom novinarstvu, izveštavajući o politici, korupciji i socijalnoj pravdi, međutim, njihov rad se sistematski potiskuje na margine, dok izloženost u udarnom terminu i urednička moć ostaju uglavnom rezervisane za muškarce.

Autocenzuru dodatno pojačavaju nesigurni uslovi zaposlenja. Mnoge novinarke rade na osnovu kratkoročnih ugovora ili bez ikakvih ugovora. Jedna novinarka lokalne TV stanice izjavila je: „Radim šest godina i nikada nisam potpisala pravi ugovor. Ako previše pritiskam, mogli bi čak i da raskinu onaj nepostojeći koji imam“.[87]

Ekonomska krhkost medijskog sektora na Kosovu takođe igra ulogu. Sa mnogim medijima koji zavise od oglašavanja, urednička nezavisnost je rutinski ugrožena. Prema ANK, „Ista redakcija može primenjivati različite uredničke standarde u zavisnosti od toga da li piše za platformu koju finansiraju donatori ili za medij koji finansira preduzeće.“[88]S druge strane, novinari takođe tvrde da radije ne bi uopšte obrađivali temu nego da ugroze svoj kredibilitet pred svojom publikom. Ova dinamika stvara medijsko okruženje u kojem samocenzura postaje strategija preživljavanja, posebno za žene. Pa ipak, većina intervjuisanih novinara naglasila je da ne bi odustali ili odlagali istrage iz straha od negativnih reakcija ili napada na reputaciju.[89] Priznali su rizike koje nosi ova profesija i napomenuli da bi, ako bi ikada odustali od priče, to verovatnije bilo zbog pritiska članova porodice, a ne zbog ličnog straha ili zastrašivanja. Članovi porodice često ne razumeju u potpunosti prirodu novinarskog posla i mogu se plašiti za bezbednost novinara, mada se, prema rečima učesnika fokus grupa, takve situacije retko dešavaju.

Institucionalni odgovori su i dalje nedovoljni. Većini medija nedostaju interne politike koje štite novinare od političkog pritiska ili nude pravnu i psihološku podršku. ANK se zalagala za rodno osetljive uredničke smernice, kodekse ponašanja u redakcijama i obuku o pravima novinara, ali primena je i dalje ograničena.[90] Bez jačih uredničkih zaštitnih mera i zaštite rada, novinarke na Kosovu će nastaviti da snose teret unutrašnjih i spoljašnjih pritisaka koji potkopavaju ne samo njihov profesionalni integritet već i slobodu medija i demokratsku odgovornost u zemlji.[91]

86 Intervjui sa novinarkama koje su deo Mreže novinarki Kosova
87 AJK. (2025). Focus Group with women journalists
88 Detaljan intervju.
89 AJK. (2025). Focus Group with women journalists
90 Detaljan intervju.
91 Isto.

VIII Zaključci

Bezbednost, dostojanstvo i profesionalni napredak novinarki na Kosovu i dalje su pod stalnom pretnjom zbog kombinacije digitalnog nasilja, uznemiravanja na radnom mestu, neformalnih uslova rada, rodne diskriminacije i institucionalne neaktivnosti. Ovi izazovi, iako često suptilni i normalizovani, potkopavaju puno učešće žena u novinarstvu i ograničavaju ulogu medija kao demokratskog nadzornika.

-8.1 SVEPRISUTNO, ALI NEDOVOLJNO PRIJAVLJENO UZNEMIRAVANJE NA RADNOM MESTU

Uznemiravanje na radnom mestu pojavilo se kao jedan od najproblematičnijih nalaza ove procene. Skoro polovina učesnika u fokus grupama izjavila je da poznaje kolegu ili je lično doživela verbalno uznemiravanje, neprimerene opaske ili neprijateljsko ponašanje, posebno od muških kolega ili nadređenih. Ovi incidenti retko rezultiraju formalnim žalbama zbog duboko ukorenjene kulture ćutanja, koju podstiče strah od profesionalnih reakcija i odsustvo jasnih mehanizama prijavljivanja u većini medijskih kuća. Istraživanje ANK-a je pokazalo da je veoma malo medijskih organizacija na Kosovu usvojilo politike protiv uznemiravanja ili zaštite uzbunjivača, ostavljajući novinarke bez mogućnosti pravne zaštite kada dođe do zloupotreba. Ovaj jaz je posebno štetan u manjim medijima ili lokalnim ograncima, gde hijerarhijska dinamika i nedostatak odeljenja za ljudske resurse pojačavaju izolaciju žena. Nedostatak strukturnog odgovora normalizovao je neformalne strategije izbegavanja, kao što je ignorisanje takvih situacija.

-8.2 ONLAJN UZNEMIRAVANJE I PRETNJE NA TERENU

Van redakcije, većina novinarki je prijavila da su doživele ili bile svedoci rodno motivisanog onlajn zlostavljanja, od seksualizovanih uvreda i pretnji silovanjem do koordinisanih kampanja blaćenja nakon njihovog izveštavanja o osetljivim

temama kao što su korupcija ili rodno zasnovano nasilje[5]. Većina žena koje su učestvovale u diskusijama fokus grupa prijavila je onlajn uznemiravanje u poslednjih 12 meseci. Mnoge su opisale kako su se napadi fokusirali na njihov izgled, bračni status ili seksualni moral, a ne na njihov profesionalni rad.[6]

Na terenu, novinarke koje izveštavaju sa protesta, političkih događaja ili sudskih postupaka suočavaju se sa verbalnim, a ponekad i fizičkim zastrašivanjem. Pa ipak, ovi incidenti se retko dokumentuju, a još manje ih prate menadžeri redakcija. Žene su u ogromnoj većini opisivale uznemiravanje tokom terenskog rada kao „deo posla", što ukazuje na normalizaciju javnog neprijateljstva koje obeshrabruje izveštavanje i doprinosi rastućem trendu samocenzure.[7]

-8.3 INSTITUCIONALNA NEAKTIVNOST I FRAGMENTIRANI MEHANIZMI PODRŠKE

Uprkos pravnim obavezama Kosova prema Zakonu o rodnoj ravnopravnosti, Zakonu protiv diskriminacije i ratifikaciji Istanbulske konvencije, institucionalni odgovori na uznemiravanje i pretnje ostaju spori, fragmentirani i reaktivni. Organi za sprovođenje zakona i vlasti često ne reaguju na prijave uznemiravanja na mreži. U međuvremenu, većina novinara nije svesna svojih prava ili ne veruje da će institucije ozbiljno rešavati njihove slučajeve. Profesionalne organizacije, uključujući ANK, odigrale su ključnu ulogu u izricanju javnih osuda i pružanju ad hoc podrške, ali i strukturne pomoći, kao što je pristup medijski specijalizovanoj pravnoj pomoći, psihološkoj nezi zasnovanoj na traumi i obuci o digitalnoj bezbednosti, još uvek nedostaju.

-8.4 SISTEMSKA RODNA NEJEDNAKOST I ISKLJUČENOST LIDERA

Iako žene čine značajan procenat novinarske radne snage na Kosovu, one su i dalje nedovoljno zastupljene na uredničkim i rukovodećim pozicijama, što ograničava njihov uticaj na politiku redakcija, ponekad čak i na usmeravanje sadržaja, a posebno na bezbednosne standarde. Urednički odbori i medijski menadžment su i dalje pod dominacijom muškaraca, što smanjuje vidljivost pitanja specifičnih za pol i održava strukturnu nejednakost. Ova razlika je delimično posledica krutih struktura rada i nedostatka zajedničkog roditeljskog odsustva i politika prilagođenih porodici, što mnoge žene dovodi do toga da izbegavaju zahtevne uloge ili napredovanje u karijeri u korist stabilnosti. Odsustvo fleksibilnog rasporeda, prilagođavanja brizi o drugima i praksi koje se odnose na menstruaciju pojačava nejednakost na radnom mestu. Rešavanje ove neravnoteže zahteva ne samo sprovođenje

postojećih prava već i usvajanje rodno svesnih redakcijskih politika u celom medijskom sektoru.

Novinarke, takođe, često izveštavaju da ih interna cenzura i meka urednička kontrola nesrazmerno pogađaju. Novinarke se često povezuju sa „mekim“ temama, ne zbog nedostatka suštine, već zato što muškarci dominiraju u udarnom terminu i uredničkoj kontroli. U stvarnosti, žene generalno izveštavaju o teškim pitanjima poput politike i korupcije, ali je njihov rad marginalizovan i nedovoljno zastupljen.

-8.5 POTREBA ZA KOORDINISANIM ODGOVOROM VIŠE ZAINTERESOVANIH STRANA

Analiza zainteresovanih strana sprovedena kroz ovu procenu ističe hitnu potrebu za koordinisanim, međusektorskim delovanjem. Medijske kuće, institucionalni regulatori, akteri pravosudnog sistema, inicijative koje podržavaju donatori i civilno društvo moraju sarađivati kako bi sproveli:

- Politike redakcija koje utiču na rodnu ravnopravnost i protokole protiv uznemiravanja
- Usluge digitalne bezbednosti i psihološke podrške
- Pristup besplatnoj pravnoj pomoći specijalizovanoj za medije
- Obuku za organe reda i tužioce o bezbednosti novinara i rodno zasnovanom nasilju, uključujući i digitalne prostore i putem digitalnih alata
- Odgovornost vlasnika i menadžera medija koji omogućavaju ili ignorišu uznemiravanje

Bez koherentnog i resursno opremljenog okvira za bezbednost, novinarke na Kosovu će se i dalje suočavati sa uznemiravanjem i institucionalnim napuštanjem, što će ozbiljno potkopavati slobodu štampe i rodnu ravnopravnost.

-8.6 ZAVRŠNO RAZMATRANJE

Stvaranje inkluzivnog i bezbednog okruženja za novinarke na Kosovu je ključno za održavanje raznolikog i odgovornog medijskog sektora. Ovo nije samo imperativ rodne ravnopravnosti, već i demokratska nužnost. Medijski pejzaž u kome su žene ućutkane, marginalizovane ili isključene iz izveštavanja na prvoj liniji fronta ne može da ispuni svoju dužnost prema javnosti. Zaštita novinarki je zaštita javnog interesa.

IX Preporuke

A. PREPORUKE ZA JAVNE ORGANE

- Usvojiti i sprovesti nacionalni okvir bezbednosti za novinare, uz rodno osetljivu perspektivu, usklađen sa Direktivom EU protiv SLAPP-a, Preporukom Saveta Evrope CM/Rec(2022)16, Istanbulskom konvencijom i Budimpeštanskom konvencijom o sajber kriminalu. Osigurati da okvir uključuje digitalnu bezbednost, zaštitu na radnom mestu i pravne zaštitne mere posebno za novinarke.
- Izmeniti Krivični zakonik kako bi se prepoznalo psihološko nasilje i uznemiravanje, uključujući seksualno uznemiravanje i praćenje protiv novinara kao zasebna krivična dela. Novinari bi trebalo da budu eksplicitno zaštićeni odredbama koje se odnose na javnu službu, osiguravajući da potpadaju pod član 402 (Napad na službeno lice) i srodne zaštite.
- Obezbediti reagovanje organa za sprovođenje zakona i pravosuđa institucionalizacijom specijalizovanih jedinica za rešavanje slučajeva koji uključuju novinara, posebno onih koji se odnose na rodno zasnovane pretnje ili digitalno zlostavljanje. To bi trebalo da uključuje obučene policajke, stručnjake za mentalno zdravlje i posvećene tužioce.
- Uspostaviti jasan međuinstitucionalni protokol o bezbednosti novinara, u saradnji osiguravajući blagovremen odgovor, očuvanje dokaza i javno izveštavanje o napretku.
- Razviti nacionalni mehanizam za sistematsko prikupljanje podataka o nasilju nad novinarima, razvrstanih po polu, uključujući tipologiju pretnji, institucionalno praćenje i pravne ishode. Podaci bi trebalo da se prikupljaju i da se o njima izveštava dva puta godišnje od strane nezavisnog nadzornog tela (kao što je NWJK).
- Povećati resurse i ovlašćenja Poverenika za zaštitu od diskriminacije, uključujući imenovanje posebne kontakt osobe za medijske slučajeve i ubrzavanje istraga žalbi koje uključuju novinarke.

- Ojačati ulogu institucije ombudsmana u praćenju i rešavanju problema diskriminacije i rodno zasnovanog uznemiravanja u medijskom sektoru, uključujući imenovanje kontakt osobe specifične za medije, objavljivanje javnih mišljenja o sistemskim kršenjima zakona i sprovođenje istraga po službenoj dužnosti o institucionalnim propustima u zaštiti novinarki.
- Obezbediti pravnu pomoć i proceduralno smernice novinarima koji se suočavaju sa SLAPP-ovima ili drugim pravnim uznemiravanjem putem nezavisnog fonda za odbranu novinara ili putem sporazuma sa advokatskim komorama.
- Obezbediti proaktivnu inspekciju rada medijskih kuća, fokusirajući se na formalne ugovore, prijavljene plate i zaštitu žena, uz objavljene izveštaje o usklađenosti.

B. PREPORUKE ZA MEDIJE

- U potpunosti se pridržavati radnog i antidiskriminacionog zakonodavstva, osiguravajući formalne ugovore, socijalno osiguranje i jednake plate. Osigurati da novinarke imaju jednak pristup zadacima visokog profila i da im se ne nude „meke“ uloge izveštavanja kada podjednako pokrivaju sve teme.
- Uspostaviti i sprovoditi interne politike protiv uznemiravanja, uključujući poverljive i nezavisne mehanizme prijavljivanja. Obezbediti internu ili eksternu psihološku i pravnu podršku žrtvama.
- Sprovesti politike rodne ravnopravnosti koje uključuju programe mentorstva, praćenje unapređenja i mere za rešavanje nedovoljne zastupljenosti žena na uredničkim i pozicijama za donošenje odluka.
- Stvoriti redakcijske sredine prilagođene porodici i svesne zdravlja, institucionalizacijom plaćenog porodiljskog odsustva, fleksibilnog rasporeda i, gde je to moguće, odsustva zbog menstruacije. Normalizovati ravnotežu između posla i privatnog života kao deo profesionalne održivosti.
- Ponuditi obuku o digitalnoj bezbednosti i protokole za reagovanje u kriznim situacijama, osiguravajući da svi novinari imaju alate za sprečavanje i reagovanje na onlajn zlostavljanje. Primeniti standardne operativne procedure redakcija o dokumentovanju, izveštavanju i eskalaciji pretnji.
- Uspostaviti partnerstva sa Mrežom žena novinarki Kosova i ANK, kako bi se razvile procene rizika na nivou redakcija, obuka o traumama i brifinzi o bezbednosti na terenu, posebno za novinare koji rade u okruženjima sklonim konfliktima ili na osetljivim područjima.

C. PREPORUKE ZA ASOCIJACIJU NOVINARA I MREŽU NOVINARKI

- Ojačati kapacitete ANK i Mreže novinarki za pružanje strukturirane podrške, uključujući pravno savetovanje, psihološku pomoć, reagovanje u vanrednim situacijama i pomoć u praćenju. Uspostaviti poseban odsek za bezbednost žena.
- Idite dalje od deklarativne podrške održavanjem javno dostupne platforme za praćenje pretnji, objavljivanjem pravnih brifinga i objavljivanjem bezbednosnih smernica posebno za žene u medijima.
- Aktivno lobirati za stvaranje okvira protiv SLAPP-a i pravosudnih reformi kako bi se osiguralo da novinari koji se suočavaju sa zloupotrebom u parnicama imaju pristup mehanizmima za rano otpuštanje i opcijama za nadoknadu troškova.
- Proaktivno se zalagati za zaštitu radnih prava frilensera, lokalnih dopisnika i neformalno zaposlenih novinarki, uključujući sprovođenje minimalne zarade, roditeljsko odsustvo i socijalno osiguranje.
- Koordinirati redovan dijalog između novinara i institucionalnih zainteresovanih strana, uključujući IMC, Tužilaštvo i Policiju Kosova, kako bi se poboljšala komunikacija, rokovi za reagovanje i međusobno razumevanje potreba za bezbednošću novinara.

D. PREPORUKE ZA ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA

- Razviti i institucionalizovati programe digitalne pismenosti i sajber bezbednosti usmerene na novinarke, sa fokusom na one koja rade u ruralnim područjima, lokalno, frilenserske i marginalizovane zajednice. Osigurati da je obuka osetljiva na traume dostupna na albanskom i srpskom jeziku.
- Voditi nacionalne kampanje za podizanje svesti o rodno zasnovanom nasilju u medijima, usmerene na javnost, redakcijske kulture i mlade. Uključiti digitalno pripovedanje i zastupanje žrtava kako bi se smanjila stigma i promovisala solidarnost.
- Pratiti i objavljivati godišnje bezbednosne revizije koje procenjuju reakcije vlade, policije i medija na uznemiravanje i pretnje novinarima. Koristiti ove nalaze da bi se podstakli zakonske promene i institucionalnu odgovornost.
- Promovisati intersekcionalne strategije stavljajući u centar žene sa višestrukim ranjivostima, uključujući etničke manjine, LGBTQ+ novinare i one nedovoljno zastupljene. Osmisliti mehanizme reagovanja koji odražavaju ovu složenost.
- Udružiti se sa akademskim institucijama i medijskim školama kako bi se integrisala poglavlja o bezbednosti i rodno zasnovanoj etici u nastavne planove i programe novinarstva, negujući bezbednije profesionalne standarde od samog početka.

Original Title
Women Journalists' Safety: Kosovo Report 2024

Author
Getoarbe Mulliqi

Fieldwork
Artiola Babuni

Contributors
Leonida Molliqaj

Reviewer
Neda Čalovska-Dimovska

Proofreading
Lingua

Publisher
Association of Journalists of Kosovo

Cover photo
Andrija Vukelić

Design
comma.rs

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of the author and do not necessarily reflect the views and opinions of the European Union.